

Svar till remittenter

SundaHus Bedömningskriterier 6.1.4

Datum: 2019-06-05

Beskrivning: Svar på synpunkter angående remissförslaget version 6.1.4

Svar på synpunkter från användare, experter och materialleverantörer angående remissförslaget för nya SundaHus-kriterier för PVC

En sammanfattning över de synpunkter som kommit från materialleverantörerna kring remissförslaget och svar från SundaHus till respektive synpunkt. Obs! Enbart namn på organisationer som svarat på remissen anges i tabellen. Enskilda användare som svarat på remissen identifieras inte för att skydda deras integritet.

Remittent	Synpunkt	SundaHus-svar
Lejonfastigheter AB	Tack för att vi får ta del av remissen för kommande bedömningskriterier. Vi från Lejonfastigheter är mycket positiva till er framåtlutande approach att använda SIN-list som direkt källa för att identifiera de hormonstörande ämnen som påverkar er bedömning. Reach i all ära men vi uppskattar att ni ligger steget före och utmanar branschen. Vad avser Polykarbonat så ser vi det som en självklarhet att värna om exempelvis fabrikspersonalen vid tillverkning och användning av Bisfenol A i den processen. Det är helt i linje med våra ambitioner att inte bidra till dåliga villkor i någon form, såklart även under tillverkningsskedet. Med detta sagt så ställer sig Lejonfastigheter AB endast positiv till de nya kriterierna. Tack för att ni gör ett bra jobb med att omvärldsbevaka och ligga i framkant.	
Kungsbacka kommun	Kungsbacka kommun har tittat på remissförslaget och kommit fram till att vi välkomnar den nya definitionen av hormonstörande ämnen då den ligger helt i linje med vår kemikalieplan, vilket kommer att underlätta för oss att nå våra mål.	

Remittent	Synpunkt	SundaHus-svar
	Även förslaget om restmonomerhalten av Bisfenol A ligger i linje med kommunens ambitioner, eftersom vi strävar efter att i så stor utsträckning som möjligt fasa ut detta. I övrigt har vi inga synpunkter på förslaget.	
Stockholms Hamnar	Stockholms Hamnar ser positivt på att SundaHus för in de hormonstörande ämnen som finns upptagna på Chemsecs SIN-lista i sina bedömningskriterier. Att kriterier för bisfenol A införs för tillverkning av polykarbonat-plast anser Stockholms Hamnar också vara en förbättring. Stockholms stad ställer i många sammanhang krav på att produkter, t ex rör eller varmvattenberedare, där koppar och zink kan urlakas endast får användas i slutna system. VVS-produkter som t ex kopparrör kan dock få A- eller B-betyg i SundaHus och därmed uppfylla det betygskrav som Stockholms Hamnar tillämpar. Detta är problematiskt eftersom ytterligare krav då måste ställas, som krockar med Stockholms Hamnars betygskrav. Byggvarubedömningen har i sina kriterier krav på motsvarande VVS-produkter, innehållande koppar och zink, som innebär att om det finns risk för urlakning, ges bedömning "undviks". Stockholms Hamnar anser att SundaHus bör införa en likartad bedömning i sina kriterier, så att produkter där det finns risk för urlakning får betyg C. Detta skulle göra arbetet med att undvika dessa produkter både tydligare och enklare anser Stockholms Hamnar. Detta svar har inte behandlats av Stockholms Hamn AB:s styrelse.	
AB Stångåstaden	Nu har jag läst igenom förslaget till ändringar i bedömningskriterierna och vi har inga direkta synpunkter, däremot en fråga kring de hormonstörande ämnena. Hur har ni kommit fram till halten 0,1%? Antar också att det är vikts-% som avses.	Vi har valt 0,1% som allmän gräns eftersom det oftast är den lägsta halten som en materialleverantör har kontroll över i sina produkter. I många fall tillverkas produkter med produkter från andra

Remittent	Synpunkt	SundaHus-svar
		materialleverantörer. Då dessa underleverantörer inte alltid avslöjar alla tillsatser i sina produkter, kan det vara svårt för en materialleverantör att garantera att produkten har < 0,01% eller är helt fri från hormonstörande ämnen. Om det trots allt är intressant att bevaka hormonstörande i lägre halter så kan man använda sig av vår bevakningsfunktion. Med den funktionen kan man antingen rikta sin bevakning mot alla produkter eller mot särskilt utvalda produkter som exempelvis kan ha komponenter innehållande hormonstörande ämnen.
Nordisk Miljömärkning	Hormonstörande ämnen från SIN-list Arbetet att fasa ut hormonstörande ämnen är viktigt- EU:s arbete med relevanta kriterier dröjer, EDS-databasen uppdateras inte längre och informationen baserar på data som kanske inte är relevant längre. Miljömärkning Sverige tycker därför att det är logiskt och bra att Sunda Hus väljer att inkludera hormonstörande ämnen från SIN-listan till sina bedömningskriterier. Polykarbonat Sunda Hus har en historik av att granska och värdera restmonomerer i polymerproduktion, vilket Miljömärkning Sverige tycker är viktigt. Miljömärkning Sverige stödjer förslaget på nya kriterier för polykarbonatprodukter. Vår erfarenhet från miljömärkning av nya byggnader där polykarbonatplast kan ingå som byggmaterial, är att en restmonomerhalt av bisfenol A på maximalt 50 ppm är rimligt. För att kravet ska vara drivande kan restmonomerhalten sannolikt sättas till ännu lägre.	Det är vår förhoppning att våra krav om restmonomerhalten kan skärpas och utvidgas att omfatta fler parametrar på sikt.

Remittent	Synpunkt	SundaHus-svar
Schneider	Vi tycker att det är bra att Sunda Hus nu kommit fram med förslag till kriterier för BPA i polykarbonat. Nedan våra kommentarer till kraven: Krav a. Detta krav kommer att bli mycket svårt för Schneider Electric som tillverkare av elektriska produkter att kunna uppfylla. Inte nödvändigtvis för att de angivna halterna för exponering av BPA kommer att vara för höga men för att det kommer att bli mycket komplicerat att verifiera. Nedan ges några exempel: - Intagen mängd BPA mätt som mikrogram BPA/liter urin är komplicerat analysmässigt. Intagen BPA kommer i kroppen att omvandlas till ett kondenserat BPA-konjugat som först måste hydrolyseras innan BPA-halten kan bestämmas. - Det föreslagna BGV-värdet på 7 mikrogram BPA/liter urin är en mycket låg halt och ligger ganska nära den undre detektionsgränsen på 1 mikrogram BPA/liter urin (för analys av BPA i vatten är analysen mindre komplicerad och undre detektionsgränsen rapporteras ner till 0,01 mikrogram/liter). - Om halter över BGV-värdet kommer att uppmätas kommer frågan att kvarstå varifrån denna BPA har sitt ursprung. - BPA har mycket lågt ångtryck varför uppmätning av luftburen exponering är komplicerad. - Schneider arbetar främst med komponenter och inte med polykarbonattillverkare, dvs Schneiders leverantörer köper in polykarbonat för att tillverka skräddarsydda komponenter. Den leverantör som jag fått feedback ifrån säger sig tyvärr inte kunna få fram några data på BPA-exponering vid tillverkning från sin PC-leverantör.	Då standarder för mätning av bisfenol A i olika material saknas måste kraven vi ställer kopplas till genomtänkta reproducerbara metoder. Eftersom komplexiteten kring mätning av bisfenol A är högre än plastmaterial avser vi enbart tillämpa krav b till att börja med.

Remittent	Synpunkt	SundaHus-svar
	Krav b. Detta krav tycker Schneider är rimligt även om kravet är tufft ställt. Åtminstone en av Schneiders leverantörer idag har inte möjlighet att möta kravet på < 50 ppm BPA restmonomerhalt. Som intervall bör det anges i kravet att ett medelvärde på restmonomerhalten skall redovisas inklusive standardavvikelsen. Det vore också en fördel om metoden som skall användas att analysera BPA i PC var litet mer redovisad i detalj (eftersom ingen internationell standard finns för detta). Den föreslagna ASTM-standard (ASTM D7065-11) är ju skriven för analys av BPA i vatten och inte applicerbar för restmonomerbestämningar i PC. Däremot som föreslås i förslaget borde analys av BPA i PC med HPLC fungera. Hur BPA som restmonomer skall extraheras ur PC innan analysen borde dock beskrivas. Sammanfattningsvis tycker vi att fokus skall riktas mot Krav b och att Krav a skall strykas.	
Bygghusmaterialindustrierna	Tack för att vi fick möjlighet att lämna svar på SundaHus Miljödata bedömningskriterier 6.1.5 - om hänvisning SIN-listan i ert kriteriearbete Ingen vetenskaplig grund för användning av SIN-listan Bygghusmaterialindustrierna avråder från att hänvisa kriterier och bedömningar till SIN-listan. Det gör vi gällande mot bakgrund av nedanstående beskrivning av hur Chemsec åsidosätter grundläggande vetenskapliga principer samt underlåter att beakta data som inte överensstämmer med deras uppfattning. Bygghusmaterialindustriernas inställning till att inte åberopa SIN-listan är följande: • Vi anser inte att Chemsecs bedömningar utgör erkända vetenskapliga rön. Chemsec gör en egen bedömning och deras roll är att påverka lagstiftningen. EU:s bedömningar bör även fortsatt vara utgångspunkten för eventuella bedömningskriterier	Vi anser att det är rimligt att använda SIN-listan av följande anledningar: • Chemsecs kriterier för SIN-listan är samma som det som används för kandidatförteckningen då den är tänkt att användas för att påskynda processen. • SIN-Listan uppdateras regelbundet. • kopplingen mellan ämnen upptagna på SIN-listan och de som tar sig in i ECHAs kandidatförteckning är god

Remittent	Synpunkt	SundaHus-svar
	• Det faktum att det inte i dagsläget finns någon som helst överprövningsmöjlighet för SIN-listan och de ämnen som införs där bidrar också till vår hållning. • Vi anser att man ska använda de regler som redan finns från EU avseende vad som är att betrakta som hormonstörande (i förordning 2017/2100 om biocider och förordning 2018/605 om växtskyddsmedel) samt det till dessa lagstiftningar nyligen publicerade vägledningsdokument från EFSA och ECHA. För att ett ämne skall kunna anses vara hormonstörande, måste det ha en hormonpåverkande egenskap. Den påverkan som finns måste vara negativ ("adverse") och det måste finnas en kausalitet, det vill säga den negativa effekten måste härröra från den hormonpåverkande mekanismen. Det är inte trivialt att visa att en kemikalie uppfyller alla tre leden i den vetenskapliga definitionen av hormonstörning. Vi anser att SIN-listan och eventuella hänvisningar till den, inte går att åberopa med ett vetenskapligt grundat förhållningssätt. Chemsec bortser till viss del från kausaliteten och den negativa effekten och fokuserar endast på den endokrina verkningsmekanismen. De beaktar inte heller all tillgänglig och relevanta data i sina bedömningar. Bland annat ges negativa studier mindre vikt vilket måste anses vara ett ovetenskapligt förhållningssätt. Att inte beakta all relevant data står dessutom i strid med den vetenskapliga grundprincipen om "weight of evidence". Avseende förslaget om intyg från materialleverantörer för polykarbonatplast och Bisfenol A Vi anser att den här formen av intyg från tillverkarna hanteras inom miljölagstiftningen, att det är på företagsnivå man reglerar och uppfyller sitt CSR-arbetet. Dessa ska inte ska utformas som grund för bedömningskriterier på produktnivå. Byggmaterialindustrierna framhåller att: • Inriktningen för miljövärderingen ska vara tydlig. Det bör till exempel tydligt framgå huruvida fokus ligger på tillverkning av produkten, innehåll,	• En UNEP-rapport från 2018 med fokus på hormonstörande ämnen säger: - <i>The EU REACH SVHC List, the SIN List and the assessment by the Danish Centre on Endocrine Disruptors are the most robust initiatives of those found in identifying EDCs and potential EDCs</i> (se s. 24). • SIN-listan fungerar som en bra brutto-lista för att bevaka försiktighetsprincipen • Säkerhetsdatablad kommer inte att lista vilka ämnen som är hormonstörande enligt ECHA och EFSAa kriterier • ECHAs lista över hormonstörande ämnen är ytterst begränsad idag. Vad avser våra kriterier för hantering av utfasningsämnen i polymer-produkter har det visat sig att inte alla materialleverantörer kan leva upp till kraven. Detta visar att lagstiftningen inte driver igenom krav av den här typen.

Remittent	Synpunkt	SundaHus-svar
	produktens livslängd i byggnadsverket eller på hur produkten hanteras då den blir avfall. • Det bör också tydligt framgå hur aspekterna är viktade. • Miljövärderingar ska baseras på erkända vetenskapliga rön. • Miljövärderingskriterier ska vara transparenta och öppna för alla. • Värderingar ska vara konsekventa inom samma system, det vill säga följa uppställda kriterier på samma sätt för alla produkter Stockholm 2019-04-10	SundaHus-kriteriedokumentet förklarar tydligt hur olika parametrar påverkar bedömningarna. Dokumentet finns på vår webbsida och är öppen för alla. Kriterierna vilar på den kemiska lagstiftningen och på annan vetenskaplig data. För att uppnå konsekventa bedömningar av produkter inom samma produktgrupp utförs s.k. harmoniseringsprojekt där en genomgång görs av samtliga produkter inom samma grupp för att utjämna skillnader som kan ha uppstått tidigare. Felrapporteringar om fel som har gjorts hanteras kostnadsfritt så fort som möjligt.
Golvbranschen, GBR	SIN-listan Ämnen från SIN-listan läggs till: Det innebär att kriterierna för hormonstörande ämnen kommer att utökas med ytterligare 83 ämnen. <i>Exempel på ämnen som tillkommer genom SIN-listan är: ftalater, tennorganiska föreningar, nonylfenol-derivat, klorparaffiner, PFOS-ämne m.fl. Produkter med > 0,1% av dessa ämnen får betyget C-.</i> Ni skriver: "Listan underhålls kontinuerligt av expertgruppen och är erkänd av Europeiska kommissionen som en värdefull informationskälla för identifiering av farliga ämnen att prioritera vid myndighetsreglering." Den källan ni anger för detta är rapporten "<i>Interim Evaluation: Impact of the REACH Regulation on the innovativeness of the EU chemical industry</i>" från 14 juni 2012. I denna framhålls kandidatförteckningen vara en betydande drivkraft för företagen för produktutveckling och substitution av ämnen. SIN-listan anges som ett annat exempel på drivkraft. Vi kan dock inte utläsa att den skulle vara särskilt <i>erkänd</i> av Kommissionen.	Många av våra kunder är fastighetsägare med ett långsiktigt ägarperspektiv. Av den anledningen är det särskilt angeläget att försiktighetsprincipen beaktas för att undvika framtida miljösynder som kräver kostsamma saneringar. Bristen på vältäckande listor av hormonstörande ämnen från ECHA gör att SIN-listan är en bra lista för ett proaktivt arbetssätt i byggprojekt. SundaHus kommer att följa nya rön om hormonstörande ämnen från ECHA. Om ECHA friar ämnen på SIN-listan och det samtidigt finns forskningsrön som pekar på att ämnet är problematiskt så är det inte

Remittent	Synpunkt	SundaHus-svar
	○ Även om SIN-listan fungerar som en källa för eventuella ämnen som i framtiden kommer att införas på kandidatförteckningen, menar vi att det är just den bedömningen som behöver göras innan listan blir ett absolut styrmedel för substitution. Vi tycker därför inte den bör upptas i era bedömningskriterier med tanke på den dominerande ställning Sundahus i Linköping AB har på marknaden. Använd befintliga regler från EU avseende vad som är att betrakta som hormonstörande De som står bakom Internationella Kemikaliesekretariatet, Chem Sec är följande organisationer: WWF, Fältbiologerna, Naturskyddsföreningen och Jordens vänner. Deras roll är att påverka lagstiftningen. Ämnen på SIN-listan läggs upp efter deras bedömning och vår erfarenhet är att grunden inte alltid behöver utgöras av <i>erkända vetenskapliga rön</i>. Som ett sätt att påverka lagstiftningen kan SIN-listan uppfylla en funktion. För praktisk substitution i stor skala inom EU bör dessa ämnen dock utvärderas närmare. Det finns idag ingen överprövningsmöjlighet för SIN-listan och de ämnen som införs där. Detta bidrar till vår hållning att använda befintliga regler från EU avseende vad som är att betrakta som hormonstörande. ○ Golvbranschens uppfattning är att man bör använda de regler som redan finns från EU avseende vad som är att betrakta som hormonstörande (i förordning 2017/2100 om biocider och förordning 2018/605 om växtskyddsmedel) samt det till dessa lagstiftningar nyligen publicerade vägledningsdokument från EFSA och ECHA. ○ Användning av SIN-lista som referens i fråga om hormonstörande menar vi ska förutsätta att uppgifter om ett ämnets farlighet kan härledas till regelverk och verifierbara källor t ex ECHAs ämnesinformation.	säkert att vi tar bort flaggningen om hormonstörande ämnen. Forskarexperternas kunskap räknas också in eftersom vi beaktar försiktighetsprincipen. När det gäller ämnesgrupper som klorparaffiner kan vi behöva behandla alla typer som hormonstörande om det visar sig att beredningar av ämnen aldrig är rena och därför kan trigga en hormonstörande respons pga. föroreningar. Just gruppen klorparaffiner är ett typ exempel på en sådan grupp. SundaHus-kriteriedokumentet anger vilka källor vi använder för hormonstörande ämnen och det kommer att stå att SIN-listan är en av källorna när de nya kriterierna tillämpas. Information om vem som bör skriva under intyg om restmonomerhalten ska förtydligas för att undvika förvirring. SundaHus-kriteriedokumentet förklarar tydligt hur olika parametrar påverkar bedömningarna. Dokumentet finns på vår webbsida och är öppen för alla. Kriterierna vilar på den kemiska lagstiftningen och på annan vetenskaplig data.

Remittent	Synpunkt	SundaHus-svar
	○ Om Sundahus använder icke lagstiftande organisationer som källa för sina kriterier, ska det tydligt framgå i den övergripande förklaringen av era kriterier att man gör egna bedömningar utanför lagstiftningen. ○ Fråga: Kommer Sundahus att göra avsteg från SIN-listan i fall där erkända vetenskapliga rön visar att ett ämne inte "hör hemma" på SIN-listan, exempelvis genom bedömningar som görs av Europeiska Kommissionen? Ni skriver: "Exempel på ämnen som tillkommer genom SIN-listan är: ftalater, tennorganiska föreningar, nonylfenol-derivat, klorparaffiner, PFOS-ämne m.fl." ○ Vi anser att Sundahus bedömningskriterier i fråga om hormonstörande ämnen ska gälla alla ämnen som enligt europeiskt regelverk är att betrakta som hormonstörande. De exempel som anges i remissen för kriterieuppdateringen är missvisande då det omfattar ämnesgrupper. Inom en och samma grupp finns flera ämnen med skilda egenskaper. (Exempelvis för klorparaffiner finns kort (SCCP), mellan (MCCP) och lång (LCCP) kedja där de korta är mest skadliga.) I era kriterier bör ni precisera vad som avses. Polykarbonat-plast och Bisfenol A SundaHus förslag till nya kriterier <i>För att få en B-bedömning ska Sundahus få ett ifyllt intyg från materialleverantörer för polykarbonatprodukter som anger att deras polykarbonatleverantörer uppfyller kraven nedan:</i> ⑩ a. nivån för den luftburna exponeringen mot bisfenol A under ett 8 timmars arbetspass (s.k. 8-hour TWA, inhalerbar) inte överskrider 1x10⁻³ mg/m³ 8hr TWA4 eller att mätningen av det intagna bisfenol A hos fabrikspersonal med högst risk inte överstiger BGV-värdet av 7 g/L5. • b. restmonomerhalten av bisfenol A i polykarbonat inte överstiger 50 ppm.	Vi tar vårt ansvar kring att vara en oberoende part som tillhandahåller information om produkter på stort allvar. För att uppnå konsekventa bedömningar av produkter inom samma produktgrupp använder vi vår interna checklista över produktinnehåll för olika produktgrupper för att säkerställa att vi hämtat in all relevant information. Detta behövs då informationen vi får är av varierande kvalité och det är viktigt att kunna identifiera vilka luckor det eventuellt finns. Där lämpligt kan vi med hjälp av worstcase-ämnen utjämna skillnader i innehållsinformation mellan olika leverantörer. Vidare så utför vi s.k. harmoniseringsprojekt där en genomgång görs av samtliga produkter inom samma grupp för att utjämna skillnader som kan ha uppstått i tidigare bedömningar. Om det trots allt ändå uppstår fel så tar vi emot och behandlar felrapporteringar kostnadsfritt så fort som möjligt. Vad gäller kriterierna för polykarbonat avser vi förtydliga i våra kriterier vilka leverantörer i kedjan det är som ska skriva på intygen.

Remittent	Synpunkt	SundaHus-svar
	<i>Intyget ska ange hur ofta mätningar görs, med vilken analysmetod samt vilken intervall resultaten ligger inom. Den föreslagna standarden för kvantifiering och identifiering av bisfenol A-analyser är ASTM D7065 – 11. Ett annat alternativ är använda HPLC med UV-detektion.</i> För golvbranschens produkter är polykarbonat inte aktuellt. Restmonomerintyg tillämpas redan för golvbranschens berörda produkter och finns idag som kriterium i <i>Sundahus miljödata bedömningskriterier</i>. En generell synpunkt är dock att det tydligt bör framgå <i>vilken</i> materialleverantör som ska uppvisa intyget. Är det leverantören av slutprodukten som ska göra en kontroll i sina fabriker där produkterna tillverkas/monteras? Ska restmonomerhalten i slutprodukten kontrolleras (d.v.s. produkten såsom den installeras i en byggnad)? I vissa fall har Sundahus efterfrågat intyg från från underleverantörer flera steg bakåt i tillverkningsprocessen. Informationen går att få fram, men det är en tidskrävande process. Det bör framgå hur många led bakåt i leverantörskedjan Sundahus bedömningskriterier stäcker sig. ○ Vår uppfattning är att Sundahus bör specificera i sina bedömningskriterier hur långt bak i leverantörskedjan intyg ska lämnas, samt vid bedömning (av exempelvis restmonomerhalt) ta hänsyn till tidsåtgången för denna kontroll när den efterfrågas i flera bakomliggande led i leverantörskedjan. Övriga allmänna synpunkter på Sundahus miljödata bedömningskriterier Sundahus i Linköping AB erbjuder konsultativ verksamhet till upphandlande myndigheter. De upphandlande myndigheterna använder Sundahus i Linköping ABs uppgifter för kvalificering och utvärdering i upphandlingar som faller under lagen (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU). LOU bygger på fem grundläggande principer som ert bedömningssystem och era kriteriekrav	

Remittent	Synpunkt	SundaHus-svar
	har att beakta om er bedömningar ska kunna tillämpas i upphandling. Ni har alltså att beakta om era kriterier är förenliga med: <i>Icke-diskriminering</i> Principen om icke-diskriminering innebär ett förbud mot att diskriminera leverantörer på grund av deras nationalitet (t.ex. medborgarskap, etablerings- eller verksamhetsland). Den upphandlande myndigheten får inte ställa krav som bara svenska företag känner till eller kan klara att uppfylla. Det gäller även när den upphandlande myndigheten inte förväntar sig att några utländska leverantörer ska lämna anbud. Anbudssökande och anbudsgivare från andra orter ska behandlas på samma sätt som företag från den egna kommunen. <i>Likabehandling</i> Principen om likabehandling innebär att alla leverantörer ska ges samma förutsättningar. Alla leverantörer måste till exempel få tillgång till samma information samtidigt, så att ingen leverantör får ett övertag. Upphandlaren får exempelvis inte acceptera ett anbud som lämnats in för sent, eftersom samma regler och tidsfrister ska gälla alla. <i>Proportionalitet</i> Proportionalitetsprincipen innebär att kraven och villkoren i upphandlingen ska stå i rimlig proportion till det som upphandlas. De åtgärder som den upphandlande myndigheten genomför får inte gå utöver vad som är nödvändigt för den aktuella upphandlingen. <i>Öppenhet</i> Principen om öppenhet (transparens) innebär att upphandlingar ska präglas av öppenhet och förutsebarhet. Uppgifter som gäller upphandlingen får inte hemlighållas. Upphandlingen ska därför som utgångspunkt annonseras så att vem som helst kan lämna anbud i upphandlingen. De leverantörer som lämnat ansökan eller anbud i upphandlingen ska informeras om resultatet. Upphandlingsdokumenten ska vara förutsebara, det vill säga klart och tydligt formulerade och innehålla samtliga krav som ställs.	

Remittent	Synpunkt	SundaHus-svar
	<i>Ömsesidigt erkännande</i> Principen om ömsesidigt erkännande innebär att intyg och certifikat som har utfärdats av en medlemsstats myndigheter ska gälla också i övriga EU- och EES-länder. Därutöver framhåller Byggmateriellindustrierna att: • Inriktningen för miljövärderingen ska vara tydlig. Det bör till exempel tydligt framgå huruvida fokus ligger på tillverkning av produkten, innehåll, produktens livslängd i byggnadsverket eller på hur produkten hanteras då den blir avfall. • Det bör också tydligt framgå hur aspekterna är viktade. • Miljövärderingar ska baseras på erkända vetenskapliga rön. • Miljövärderingskriterier ska vara transparenta och öppna för alla. • Värderingar ska vara konsekventa inom samma system, det vill säga följa uppställda kriterier på samma sätt för alla produkter. Golvbranschen, GBR, har vid ett flertal tillfällen påtalat den konkreta risken för felbedömningar när kriteriekrav blir mer komplexa än vad den bedömande verksamheten klarar av. Dessa brister slår mot enskilda företag i byggbranschen, men också mot branschens konkurrenskraft, konkurrensen minskar till förfång för upphandlande myndigheter. Det här är en idag liten fråga som inte nått den allmänna debatten, men SABO https://www.sabo.se/sabo-slar-larm-byggpriserna-har-okat-48-procent-pa-tre-ar/ har lyft frågan. Sundahus i Linköping AB kommer att bidra med omotiverade kostnadsökningar om man inte kvalitetssäkrar utformningen av sin bedömningsverksamhet, lika måste alltid bedömas lika, det är ett lagkrav.	
Ann Mårtens, Ramböll	Ramböll noterar nedan en del synpunkter på remiss till SundaHus Miljödata Bedömningskriterier 6.1.5 Datum: 2019-03-22	2.2 stycke 1 Det hade varit önskvärt att ha en lägre gräns än 0,1% för hormonstörande ämnen

Remittent	Synpunkt	SundaHus-svar
	Synpunkter och i vissa fall frågetecken lämnas också direkt i dokument i form av pilar med boxar som bifogas för att förtydliga. 2.2 stycke 1 Denna siffra på 0,1 % för hormonstörande ämnen är ofta alldeles för hög som SIN-listans medarbetare beskriver i texten om hormonstörande ämnen. Borde ni inte gå ner på 0,01 % för vissa ämnen i stället och vara mer specifika och fokusera på de hormonstörande ämnen som har bäst dataunderlag från erkänd forskning. SIN-listans referenser handlar ju mycket om substitution och inte om dataunderlag till bedömningen, men SundaHus har kanske tillgång till dessa referenser? ChemSec publicerar dåligt med referenser till forskning som stöder att ett ämne tas med på listan som hormonstörande. Ämnena har bara tagits med p.g.a. strukturlikhet i många fall som det verkar det och det är ju inte fel i sig, men då ska program för strukturlikhet, etc. anges, eventuella QSAR-program som använts etc. Se t.ex. denna lista på EDC från ChemSec. Här anges inga original referenser alls men de kan givetvis letas fram t.ex. via ECHA och andra databaser. https://chemsec.org/app/uploads/2015/10/The-32-to-leave-behind-EDC-folder.pdf ChemSeC skriver dessutom i ett annat dokument om EDC: https://chemsec.org/app/uploads/2016/04/Identification-of-EDCsand-potency-cut-offs-200416.pdf “There are numerous possible modes of action and effects; there are differences between species and organisms. Making direct comparisons and determination of relative potency is therefore impossible.” Det samma som om halt av ämnet kan sägas om strukturlikhet. Man kan inte bara gå på strukturlikhet för att avgöra hormonstörande effekter. Jag tycker de ämnen som identifierats som SVHC-ämne och hormonstörande på kandidatförteckningen borde tas med om > 0,01 % era kriterier som C- eller möjligen också om ämnet bedöms som hormonstörande i en utvärdering t.ex. i CoRAP eller liknande hos ECHA, medan ni bör avvakta med SIN-listans EDC	med tanke på att ämnena ofta är verksamma i väldigt låga halter. Dock finns problemet att en leverantör inte alltid kan garantera att de inte har hormonstörande ämnen < 0,1% i sina produkter då deras leverantörer kan ha använt stödjande tillsatser som de inte fått information om. Vi anser att Chemsecs SIN-Lista utgör ett lämpligt underlag för att bevaka försiktighetsprincipen, även om metoder som QSAR används för att hitta en del av ämnena. Hittills har SIN- listan varit framgångsrik på att förutspå vilka ämnen som kommer att tas upp på kandidatförteckningen. Med tanke på att processen kring att bygga upp kandidatförteckningen går långsamt så behövs det parallella initiativ som kan stödja en proaktiv hållning i dessa frågor. CoRAP-listan är också en bra källa för att hitta potentiella hormonstörande ämnen och dess användning i våra kriterier behöver inte utesluta användningen av SIN-Listan också. Det är riktigt att klorparaffiner har olika strukturer och därmed även olika kemiska egenskaper, men eftersom beredningar av klorparaffiner inte är rena homogena blandningar kan det finnas föroreningar av

Remittent	Synpunkt	SundaHus-svar
	tills de publicerar bättre underlag till en del av sina bedömningar. Det måste finnas transparens till varför ett ämne bedöms som hormonstörande. SIN-listan ger ibland lite originalreferenser som stöder de hormonstörande effekterna av olika ämnen även om det ju troligen är t.ex. fatalt-strukturen som är hormonstörande för ftalater så bör det finnas referenser. Bara att SIN-listan gås igenom av experter säger inte mycket, som ni skriver till förslaget till nya kriterier. Vilka experter hos deras stödorganisationer är inblandade då hormonstörande effekter kräver specialkompetens och området är komplext? (https://chemsec.org/business-tool/sin-list/advisory-committee/), referenser på att bedöma forskning om hormonstörande ämnen? Ta med EDC från SVHC listan och vänta med övriga på SIN-listan då dataunderlaget inte är transparent. Det framgår ju inte i vilken halt ämnena har hormonstörande effekt etc. I de flesta fall skulle man troligen behöva gå ner i halt och då är det bättre att koncentrera sig på ämnen med bra dokumentation i kandidatförteckningen med SVHC-ämnen hittar man ju alltid bakgrundsdokument, kan se referenser bedömning etc. SiN-listan ger bra dokumentation hur de bedömt t.ec PBT-ämne, QSAR de använt här etc., men hittar inget motsvarande för EDC? https://chemsec.org/app/uploads/2018/08/Full-SINMethodology_180823.pdf Metoden för SINimilarity tool förklarar ju mycket bra hur ChemSec gjort för att få fram strukturlikhet, men hormonstörande ämne kan inte per automatik klassas bara efter strukturlikhet det bör finnas någon form av annan QSAR, djurstudier etc. En klassning som EDC innebär med stora kostnader och osäkerhet för företagarna m.m. angående eventuell substitution då det är lätt att välja ett annat ämne som liknar något på SIN-listan och därmed riskera samma EDC klassning. För just Bisfenol A är ju i och för sig dokumentationen mycket omfattande hos ChemSec och även hos ECHA och andra källor: https://chemsec.org/app/uploads/2016/04/SIN_List__SINimilarity_methodology_150922.pdf Bisfenol-A: https://chemsec.org/app/uploads/2016/10/Know-more-about-EDCs-In-focus-Bisphenol-A-2011.pdf	hormonstörande kortkedjiga klorparaffiner. Vår plan är dock att enbart flagga de CAS-nummer som SIN-Listan har angett vara hormonstörande ämnen som hormonstörande ämnen i vår databas (dvs CAS 63449-39-8). Komplexiteten och brist på standarder kring hur bisfenol A kan mätas från biologiskt material kan vara ett skäl att avvakta med att införa krav om mätning i urin hos fabriksarbetande. Vårt arbete med worstcase-ämnen utgår ifrån interna checklistor som vi har för olika produkter. När vi väljer att använda en worstcase-ämne så står det i innehållsförteckningen. Vår begäran av information som leder till worstcase utgår ifrån vilken information vi saknar och är därför specifik från produkt till produkt. Vår hänvisning till KIFS 2005:7 beror på att vi valt att tillämpa en generisk gräns från denna förordning för egenskaperna akut toxicitet, kategori 3 istället för formeln som tillämpas i CLP. Denna förenkling har inte visat sig vara något strängare än CLPs regler, vilket är att föredra.

Remittent	Synpunkt	SundaHus-svar
	2.2 stycke 2 Klorparaffiner Ska dessa behandlas lika? Ska alla ftalater behandlas lika utifrån strukturlikhet? De har ju olika hormonstörande effekt och t.ex., migrerar olika lätt i material så exponeringen ser mycket olika ut? Se resonemang ovan. 3.2 Stycke a Ta bort biologiska prov. I många länder kan man inte få ut medicinska data av sekretessskäl eller bara skicka dessa vidare till en tredje part som SundaHus. Ni får begära att ev. namn tas bort eller att ni redovisas anonyma sammanställningar, men dessa kan ju fabriceras ganska enkelt. Det kan bryta mot GDPR att lämna ut och sprida andras provresultat. Om ni ska ha med biologiska prov så ange vilket media som ska provtas, blod, plasma, urin (jämfört med kreatinin)? 3,2 stycke b Kravet på restmonomerhalt är fullt begripligt och det bör leverantören klara att visa. Det är bättre att kräva intyg på restmonomer än att kräva mätningar i produktion som dels kan bero på ventilation, var mätningen är gjord i fabriken m.m. och dels kan var svår att få fram. Det kan ju gälla ett polykarbonatfönster eller liten detalj som sitter på en vara monterad och klar från länder utanför EU. Krav på att bevisa mätning i produktion ger mycket lite och ställer stora krav på leverantören av byggprodukten att lyckas få fram trovärdig information från ursprunglig produktion av en polymer t.ex. polykarbonat. Dessa polymerer produceras och importeras ofta från flera olika fabriker och enskilda mätningar behöver inte bevisa någonting om hur säker produktionen är för arbetarna särskilt med hormonstörande ämnen som Bisfenol-A. Tunga molekyler som Bisfenol-A (eller Bisfenol-S som många byter till och väl troligen är lika illa) deponeras ofta på material och arbetarna får i sig via annan exponering som när de tar på ytor m.m. Ni skulle behöva begära dammprov, tejpprov från golv m.m. Jag har gjort åtskilliga mätningar inomhus i luft av t.ex. PAH och vet hur de kan variera i samma lokaler ofta ser man bara de lättaste som Naftalen, medan de tyngre PAH finns på och i material, golv m.m. Detta visar t.ex ChemSec i någon referens för en EDC de har med Trifenylfosfat CAS	

Remittent	Synpunkt	SundaHus-svar
	115-86-6 som de anger hittats i damm, vilket ju är ganska självklart för en tyngre molekyl. Gränsen för Halten Bisfenol-A $>1 \times 10^{-3}$ mg/m³ (1 µg/m³) 8 hr TWA är troligen en hög exponering av Bisfenol-A, men kräver man lägre rapporteringsgräns kan det bli det svårt hitta kommersiella lab. som utför analysen misstänker jag. Detta krav på luftmätning av en tung molekyl som Bisfenol-A blir onödigt komplext för leverantörer av byggvaror. Några generella synpunkter på kriterier · Ni borde redovisa bättre vilka "Worst case" ämnen ni avser i vilka produkttyper. T.ex. tennorganiska föreningar i vissa silaner, PU-fogmassor etc.? Kan ni inte lägga en bilaga (på engelska) eller fler bilagor som täcker olika produkter i form av egendeklarationer med kryssfrågor till kriterierna. Dessa bilagor kan den som säljer byggvaran eller den kemiska produkten använda för att fråga ursprunglig leverantör av en delkomponent eller en hel produkt om vad produkten innehåller. I bilagan kan de kryssa i om de frågat leverantören om ett antal ämnen och vilka svar de får t.ex. restmonomerhalter, närvaro av ett antal worst case ämnen etc. Redan innan byggvaran bedöms skulle ni då kunna få mer korrekt information. Då kan ni bifoga denna bilaga till bedömning (om leverantören godkänner) så blir det transparent och ni får bättre underlag. Det är inte heller transparent hur ni väger samman olika kriterier. Räcker det att en egenskap inte uppfylls för att inte få A t.ex. låg halt förnyelsebart (under 50 %)? Det kan ju vara en ganska harmlös produkt, som går att återvinna vid rivning, men inte fullt ut? BVD Unr 1320034896-001 5(6) o:\mma1\geh\2018\1320034896-001\3_projekt\remiss sundahus bedömningskriterier\remissvar ramboll sunda hus nya kriterire 6.1.5.docx - Ta bort alla hänvisningar till KIFS 2005:7 i nya kriterier och ha inte kvar sådana gränser utan hänvisa bara till CLP.	
Beatrice Kindembe, BKind Konsult AB	1. Bisfenol A	SundaHus avser enbart markera de ftalater som påpekas i SIN-Listan.

Remittent	Synpunkt	SundaHus-svar
	- Jag anser att det är bra att tar upp Bisfenol A som andra särskilt farliga ämnen med denna typ av genskaper. - Bisfenol A CAS-nr 80-05-7 är ett särskilt farligt ämne och klassificeras sedan tidigare som reproduktionsstörande, kontaktallergen, irriterande för andningsorgan och kan orsaka allvarliga ögonskador. - Ämnet hör till SVHC (finns på EUs kandidatlista ordnas bland has been identified as an SVHC due to its endocrine disrupting properties for human health and the environment. - Miljö - Hormonstörande i enlighet med artikel 57(f) EUs beslut ED 01/2017, se https://www.echa.europa.eu/documents/10162/36834f25-582c-0855-37fb-bd20b409382c - Hälsa - Hormonstörande i enlighet med artikel 57(f) EUs beslut ED 01/2018 - Att ämnet finns på SIN-lista med hänvisning till ovanstående egenskaper ser jag inte som ett problem så länge SIN-lista hänvisar till regelverk och verifierbara källor. - Jag är positiva till en harmonisering mellan de 3 databaser BASTA, Byggvarubedömningen och SundaHus gällande användning av SIN-lista som referens i fråga om hormonstörande ämnen pga avsaknad av "klassificeringskriterier" med faroangivelser som det är fallet med t ex reproductionstoxicitet. - Uppgifter om ämnets farlighet kan härledas till regelverk och verifierbara källor t ex ECHAs ämnesinformation, https://echa.europa.eu/sv/substance-information/-/substanceinfo/100.001.133 2. Ämnen från SIN-listan läggs till Det innebär att kriterierna för hormonstörande ämnen kommer att utökas med ytterligare 83 ämnen. Exempel på ämnen som tillkommer genom SIN-listan är:	Det är riktigt att klorparaffiner har olika strukturer och därmed även olika kemiska egenskaper, men eftersom beredningar av klorparaffiner inte är rena homogena blandningar kan det finnas föroreningar av hormonstörande kortkedjiga klorparaffiner. Vår plan är dock att enbart flagga de CAS-nummer som SIN-Listan har angett vara hormonstörande ämnen i vår databas (dvs CAS 63449-39-8).

Remittent	Synpunkt	SundaHus-svar
	<i>ftalater, tennorganiska föreningar, nonylfenol-derivat, klorparaffiner, PFOS-ämne m.fl. Produkter med > 0,1% av dessa ämnen får betyget C-.</i> <i>jag anser att frågan är lite felformulerad eftersom SundaHus bedömningskriterier i fråga om hormonstörande ämnen ska gälla alla ämnen som enligt regelverk är att betrakta som hormonstörande.</i> <i>Exempel som anges är missvisande då det omfattas ämnesgrupper och inom en och samma grupp finns flera ämnen med skilda egenskaper. T ex</i> <i>ftalater</i> <i>för klorparaffiner finns kort (SCCP), mellan (MCCP) och lång (LCCP) kedja där de korta är mest skadliga. Här kräver preciseringar</i> 3.1 Polykarbonat-plast och Bisfenol A <i>Här kan det vara bra att skilja på produkttyper t ex kanalplats, en hård kanalplats för utomhusbruk kanske skiljer sig med annan polykarbonat plast. Jag har tyvärr inte möjlighet till fördjupning här pga tidbrist.</i> 3.2 SundaHus förslag till nya kriterier För att få en B-bedömning ska SundaHus få ett ifyllt intyg från materialleverantörer för polykarbonatprodukter som anger att deras polykarbonatleverantörer uppfyller kraven nedan: a. nivån för den luftburna exponeringen mot bisfenol A under ett 8 timmars arbetspass (s.k. 8-hour TWA, inhalerbar) inte överskrider 1x10⁻³ mg/m³ 8hr TWA4 eller att mätningen av det intagna bisfenol A hos fabrikspersonal med högst risk inte överstiger BGV-värdet av 7 g/L5. b. restmonomerhalten av bisfenol A i polykarbonat inte överstiger 50 ppm. Intyget ska ange hur ofta mätningar görs, med vilken analysmetod samt vilken intervall resultaten ligger inom. Den föreslagna standarden för kvantifiering	

Remittent	Synpunkt	SundaHus-svar
	och identifiering av bisfenol A-analyser är ASTM D7065 – 11. Ett annat alternativ är använda HPLC med UV-detektion. • Att ange en acceptabel nivå i detta fall 50 ppm för restmonomerhalten av bisfenol A i polykarbonat är bra. Men eftersom marknaden är global behöver ni säkerställa att de metoder ni hänvisar till är globala. • I fråga om gränsvärde under ett 8 timmars arbetspass vill jag påpeka att gränsvärden för ett ämnet är inte samma i alla länder. Det kan bli ohanterlig för en leverantör som har flera polymerer i en och samma produkt och råvaror kommande från olika länder att prestera data på uppmätta halter av luftburna exponering för bisfenol A i fabrikerna i olika länder. Hur länge gäller data som man lämnar till SundaHus bör specificeras. • Tanken med att begära data genom leverantörskedja är god och överkomlig när kedjan startar och slutar inom ett land och i bästa fall inom en region med samma regelverk. Test av restmonomerer i slutprodukten vore en framkomlig väg.	